

УДК 821.161.2.09

ФІЛОСОФІЧНІСТЬ ІНТИМНОЇ ЛІРИКИ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Олена БУРЯК (Кропивницький)

У статті осмислено специфіку вияву філософичності, породженої інтелектуалізмом як сутнісною ознакою інтимної лірики Оксани Забужко.

Розглянуто різні форми і способи актуалізації філософського начала: філософські проблеми, акценти і смисли, філософські алюзії та ремінісценції.

Потужна енергетика максималістських почуттів в інтимній ліриці Забужко продукує оригінальну взаємодію і кардинальність розв'язання традиційних філософських проблем. Поетеса визначає параметри любові в контексті ключових філософських категорій «свобода», «життя», «смерть»: любов – це шлях до свободи через «смерть» скутої нормами особистості задля нового гармонійного життя.

Яскраво виявлена емоційно-почуттєва домінанта обумовлює й відповідний комплекс художніх засобів (гіпербола, оксиморон) і прийомів (антитеза, градація).

Любов як долання особистісних меж і соціальних прокрустових норм – самопізнання – самореалізація – такі етапи розвитку філософської концепції любові в поезії О. Забужко.

Ключові слова: філософичність, інтимна лірика, лірична героїня, художній смисл, ідея.

PHILOSOPHIC CONCEPTS OF OKSANA ZABUZHKO'S INTIMATE LYRICS

Olena BURYAK (Kropyvnytskyi)

The article touches upon the specifics of philosophical manifestation generated by the intellectualism as an essential feature of intimate lyrics by Oksana Zabuzhko.

Different forms and ways of the updating of philosophical principle are studied: philosophical problems, accents and meanings, philosophical allusions and reminiscences.

Different philosophical ideas are often organically generated by the development of the psychological plot («As round as the globe ...»): the intimate contemplation of a sleeping naked man develops into existential reflections of human vulnerability.

Analyzing philosophical problems, the author offers own, often unexpected, cardinal variants of their solution («Beloved!» – I wrote this word for nothing ...», «Love», «And the door unbarred – and there was ...»). The might of love, which can overcome the limits, rules, conventions, is interpreted as a way to spiritual freedom. Thus the problem of freedom in love is transformed into the problem of spiritual freedom. Love is interpreted as the death of the former, so searching for great feeling, the lyrical heroine is doomed for self-destruction for the sake of revival and renewal in the future («From the Unsent Letters»).

Spiritual freedom reveals extraordinary power of the woman, turns her into a sorceress, a witch who is capable of everything for the sake of taking possession of the man («In a certain world I was with you ...»). Undeniable power over a man adds demonic features to the image of a woman, revealing her deep essence.

And even in the cases where the traditional Pygmalion paradigm «man is the creator of a woman» is exploited, the lyrical heroine pushes the man into action («I will burn of tenderness – I am sculpturing the face of yours...»).

The lyrical heroine is experiencing an internal conflict of philosophical disposition with the eternal antinomy «soul – body» as its keystone. The loss of soul in O.Zabuzhko's poetry is reflected through the feminist metaphor of getting rid of the body – the emergence of a new spiritual existential level of absolute freedom. This feminist metaphor outlines the prerequisite for the florescence of the

lyrical heroine, whose the beauty is revealed in the verse («Woman's Portrait with a Reverse Perspective»).

The powerful energy of maximalist feelings in O. Zabuzhko's intimate lyrics produces original interaction and cardinality of the solution of traditional philosophical problems. The poet defines the parameters of love within the context of the key philosophical categories of «freedom», «life», «death»: love is the way to freedom via the death of the personality captured by the standards for the sake of new harmonious life.

The brightly depicted emotional-sensory dominant determines the corresponding complex of artistic means: the hyperbole (which expresses extreme force, globalism of feeling, the desires of the lyrical heroine, her influence upon the man and the world), the oxymoron (mostly it underlines the collision of opposites in the process of birth of a new personal quality) and the following artistic devices: the antithesis (which reproduces the contradictions of feelings, states, antinomy «soul-body», polar opposition of woman and man), the gradation (it reflects the growth of feelings, the dynamics of such a development, the stages of a woman's self-actualization and transformation).

Love as a way of overcoming personal boundaries and social procrustean norms – self-actualization – self-realization – are the following stages of the development of the philosophical concept of love in O. Zabuzhko's poetry.

Key words: philosophy, intimate lyrics, lyrical heroine, artistic meaning, idea.

Поезія Оксани Забужко – оригінальний енергетичний феномен у контексті сучасної української літератури, що вражає своєю емоційно-почуттєвою глибиною, несподіваними поворотами й граціозними піруетами авторської думки, ідейною багатовимірністю.

Поетеса має вагомий доробок представлений збірками «Травневий іній» (1985), «Диригент останньої свічки» (1990), «Автостоп» (1994), «Новий закон Архімеда: Вибрані вірші 1980–1998» (2000), «Друга спроба.

Вибране» (2009), «Вірші: 1980–2013» (2013) і книгою «Королівство Повалених статуй» (1996), перекладеною англійською мовою, виданою в Торонто. Але дослідників Оксана Забужко цікавить передусім як прозаїк, представниця феміністичної прози (романи «Польові дослідження з українського сексу» (1996), повість «Казка про калинову сопілку» (2000), «Музей покинутих секретів» (2009) та ін.).

Віра Агеєва [1] аналізує аксіологічну систему, світоглядні орієнтири, які обумовлюють риси художнього стилю мисткині, Софія Філоненко [18] присвячує свою студію вивченню онтологічного підґрунтя феміністичної прози, презентуючи в цьому контексті творчість Забужко як її найяскравіший феномен.

У центрі уваги критиків (Григорій Грабович [5], Тамара Гундорова [7], Ніла Зборовська [10], Лариса Масенко [11], Наталя Монахова [14] та ін.) – феміністичний бестселер «Польові дослідження з українського сексу», який спровокував широку дискусію, що переросла літературознавчі рамки й перейшла в соціально-історичну площину, актуалізуючи питання про роль і місце жінки в суспільстві.

Натомість самобутня поезія Оксани Забужко магнетично притягує і водночас відлякує своєю глибиною, симбіозом інтелектуалізму й потужної енергетики, тому науковці дуже обережно підступаються до її вивчення, осмислюючи переважно окремі аспекти. Юрій Шерех [21], Ольга Шаф [20], Олена Пашник [15] визначають світоглядно-естетичні засади поезії О. Забужко.

Юрій Шерех-Шевельов наголошує на абсолютній свободі, розкутості авторки в процесі художньої самопрезентації, яку письменниця називає «позицією відкритої літературної свідомості» [21, 181]. Вченого вражає ризиковане душевне оголення, що свідчить не тільки про беззастережну щирість, а й сміливість, недозволену розкіш бути собою, долання соціальних стереотипів: «... падають усі завіси, і солодко, і страшно стає, і мимоволі думається – Боже великий, чи можна так невимушено, так просто про саму

себе (бо в ліриці скрізь про себе), про своє тіло й душу прилюдно говорити, чи можна виносити такі речі на юрбу. Таж так не пишеться! Сама вона зве це «позиція відкритої літературної свідомості» [21, 181].

Леонід Ушкалов [17] окреслює комплекс рис художнього стилю мисткині, наголошуючи на ліро-епічній природі її поезії, яскраво виявленій інтертекстуальності, широкому емоційно-почуттєвому спектрі. Ніна Анісімова [2] осягає виміри художнього світу О. Забужко. Тетяна Грачова [6] аналізує мовно-образну палітру поезій, зокрема досліджує інтимну лірику як форму вербалізації підсвідомих імпульсів жінки.

Чи не найбільше наукових студій присвячено вивченню інтертексту поезії Забужко: Ніна Дорошук [8], Ганна Біберова [3] висвітлюють авторське переосмислення міфу про Клітемнестру, Ганна Біберова [4] і Людмила Чередник [19] – гендерну трансформацію образу Офелії, Вікторія Мислива з'ясовує функції інтертекстуальних заголовків, епіграфів [12] і шевченківських алюзій [13].

Мета нашої розвідки – з'ясувати специфіку філософічності інтимної лірики О. Забужко, форми її художньої реалізації.

Інтелектуалізм як одна із сутнісних рис художнього стилю Забужко оригінально виявляється в інтимній ліриці через актуалізацію філософського начала. Філософські проблеми, акценти і смисли, філософські алюзії та ремінісценції – далеко не повний перелік виявів філософічності в поезіях, що презентують інтимну лірику мисткині.

Філософські ідейні смисли часто органічно породжуються розвитком психологічного сюжету, який ілюструє ліро-епічну природу поезії Забужко. У вірші «Така кругла, як глобус...» інтимне споглядання сплячого голого чоловіка переростає в екзистенційні роздуми про незахищеність людської природи. У феміністичному ключі із всепоглинаючою «ніжністю, якої не проковтнути» [9, 237] поетеса малює портрет беззахисного чоловіка, «розпростертого під ковдрою / на всю довжину безвладного, теплого тіла» [9, 237]. Почуття ліричної героїні суголосо материнській любові, яка

визначає сутність жінки не тільки в парадигмі «мати – дитина», а набагато ширшій, всеохопній – «жінка – світ» (згадаймо поетичну формулу П. Тичини: «...у голосі, у погляді, навіть у посмішці – / жінка завжди рождає» [9, 179]). «Материнськість» почуття виражається зокрема через порівняння: «**Така кругла, як глобус, (Тут і далі виокремлення наше – О. Б.) / моя ніжність до тебе – голого, до тебе – сплячого**» [9, 237]. Асоціативно виникає образ жінки, переповненої, «вагітної» ніжністю.

Неусвідомлена «материнськість», та, що існує на рівні жіночого інстинкту виявляється і в поезії «В розлуці»: «**Приснився маленьким хлоп'ятком, і в сні я подумала: сином**» [9, 237]. Таким чином в інтимній ліриці Забужко домінування жінки у стосунках із чоловіком обумовлене не соціальними установками, а передусім силою інстинктивної любові – потребою опікати, захищати, голубити.

Максималізм жіночого почуття, переживання обумовлює гіперболізованість ситуації, представлені через призму сприйняття ліричної героїні. Для цього мисткиня використовує вражаючу наскрізну градацію вибудовану на перифразах:

«хлопчик з підібганими ногами і носом, уритим в подушку...»

Равлик без черепашки –

Тоненьке стебельце проросле на танкодромі –

Немовля у візочку полишенім напризволяще –

Кроткий ідіот що до всіх усміхається в людському тлумі –

Безногий серед дороги –

Жінка вночі на порожній вулиці –

Зародок в лоні перед абортom –

Пелюсткова шкірка що плаче від дотику –

Око на світлі нічим крім сльози не прикрите...» [9, 237–238].

Ідея, котра послідовно розвивалася, прозираючи в роздумах ліричної героїні: «*являєш мені напоказ / всю беззахисну сутність людської породи: знищеність*» [9, 237], завершується філософським пуантом – ствердженням

тотальної вразливості, слабкості, беззахисності людини перед світом, часом, долею: *«Кожен із нас кожної миті цілком несвідомо – / Сплячий мужчина»* [9, 238].

У поезії Забужко немає напівтонів, напівзвуків, напівпочуттів – лише на повен голос, лише на всю силу, тому гіпербола – улюблений авторський художній засіб: *«Од такої тоски / Сопілками стають піски / Од такої жаги / На мокві горять шельюги / Од такого знаття / Землетрусом іде життя, / І з-під стіп / Вогняний вибухає сніп...»* [9, 161].

Прагнення повноти життя обумовлює максималізм у всьому й передусім у любові. Максималістська напруга почуттів, виражена через гіперболічне порівняння: *«і спазм ударяє в тілі, немов металевий гонг!»* [9, 166], *«о, ця нервозність, гостра, ніби лезо...»* [9, 172], *«...стовпом полум'яним здійметься жага розповита»* [9, 174], *«...ніби свинцевим дробом пам'ять запорошило»* [9, 194], гіперболічну метафору: *«пустиня самоти»* [9, 195], обумовлює потужну енергетику поетичного слова.

На змістовому рівні максималізм провокує розширення семантики ключових філософських понять, їх злиття, накладання. У ліриці Забужко категорії любові і життя часто зближуються й навіть ототожнюються. Любов осягається як порятунок, квінтесенція життя, його сенс, тому її так прагне лірична героїня:

«Не офіра, не пристрасть, не дар –

Просто спроба лишитись живою» [9, 48].

Закономірно, що серед розмаїття видів, іпостасей любові поетеса найчастіше і найяскравіше змальовує пристрасть – її пік, апогей, адже саме пристрасть – максималістський вияв не контрольованого, всепоглинаючого почуття електричної напруги, розчинення в коханому, що цінне втіленням повноти життя, а тому здатне змінювати людей і світ навколо:

«Знаєш, скільки себе пам'ятаю, я завше хтіла,

Щоб смагою справдешня пристрасть губи позолотила,

І вихрило майдани і юрби шаленим шопенівським вальсом!

Щоб з-під ніг коханців в ході – ураганний вітер зривався.

*Щоб грозове повітря огненними зміями трісло,
Пропікаючи гострим озоном плісняві мислі!..» [9, 196].*

Безоглядність кохання, що долає межі, правила, умовності трактується як шлях до свободи духу. Таким чином проблема свободи в любові чи любові як абсолютної свободи трансформується в проблему духовної свободи, тому поезія завершується максималістською настановою (самонастановою):

*Тривкіше всіх присяг, легке, як дух без тіла,
Це слово (о, замри!) – переступом межі,
Й нічого вже не бійсь, якщо – переступила... [9, 163].*

Любов – неосяжність, космічний політ «ins blau»:

*«Увіходжу в Ваш голос, як в ніжну застуджену хмару, –
На такій висоті, що й землі вже під нами нема!» [9, 88].*

Порушуючи філософські проблеми, авторка пропонує свої часто несподівані кардинальні варіанти їх розв'язання. У вірші ««Коханий!» – я пишу це слово навпрошки...» лірична героїня, здається, знаходиться на межі самознищення силою почуття, яке вона переживає: «*Це слово – з задихань, з притислих-к-грудям рук, / Це слово вище слів: за ним – вже тільки стогін!..*» [9, 163]. У такий спосіб відтворено критичний стан, який передує переходу на принципово інший рівень буття – абсолютної свободи «Я».

У «Любові» «смерть» закоханих перед їхнім новим народженням зображена на тлі світу, який переживає масштабні руйнівні метаморфози (проекція почуттів, відображення світовідчуття жінки і чоловіка):

*«Мов портрети, із рам виходим, –
Але з вуст шорсткий, як зола,
Осипається подих...
Так, немов відітхнути хотів –
А легені навиліт пробиті!
...Глянь, мій милий, що там за вікном?..
Подививсь і сказав:*

– *Пустеля*» [9, 48].

Подібна художня візія в поезії «І двері розчачнулись – і за ними...», де саморефлексія ліричної героїні представлена як погляд на себе очима чоловіка: образ жінки виписаний на фоні глобальних катаклізмів у космічній «плюс-нескінченності»: «... і розверзалась спечена земля – / і вулканічна лава розчиняла / держави і міста – і сотня тисяч сонць / водночас загорялася у небі...» [9, 159–160].

Ідею самозречення жінки в любові, «розчинення» в коханому» втілює міфологічний мотив «виймання душі»:

*«І душу в мене одніми,
І обніми її губами...»* [9, 89].

Алюзія на цей демонологічний сюжет, відповідно, сприяє актуалізації диявольських рис в образі чоловіка – «*Мефістофеля в чорній сорочці*»:

*«Як я до тебе іду – мов запродую душу,
Мов переймаю падіння зупинену мить»* [9, 164].

Прикметно, що готовність жінки на самопожертву не зустрічає взаємності в чоловіка:

*«...стань просто – мною. Я – тобою стану.
Кивнув.
І засміявся.
І – розтанув»* [9, 160].

Жінка не лише відкриває свій невичерпний потенціал, вона стимулює й чоловіка на звершення, досягнення естетичного ідеалу.

Мотив несправдженого кохання в поезії «...А музика щемна в крові розгалузила стебла...» (Із циклу «Нічні метелики») звучить як алюзія на «Незнайомку» О. Блока. Романтичне захоплення таємничою красунею – «*островом*», «*несходженою мукою*» не лише виводить почуття чоловіка на високі регістри, а й надихає його знайти високе слово адекватне жінці як втіленню ідеалу:

Та доки вона, доти Ви ще шукаєте слова –

Як хвиля, високого слова – на весь її зріст [9, 22].

Самозречення в любові веде ліричну героїню до самознищення її скутого умовностями, нормами, правилами «Я», натомість народжується вільна у виборі способів реалізації, всесильна жінка, переконана у своєму всезнанні, мудрості:

*«Ти просто не знав, що мене тобі долею наслано,
А я тебе не пожалію – і не розповім!» [9, 35].*

Завдяки своєму всезнанню жінка усвідомлює цінність кожної миті спілкування з близькою людиною. Гостре відчуття драматичної минулості життя сприяє валоризації буденної ситуації прощання з коханим:

*Та через гони літ, на повороті.
Благатимеш у долі лиш одно:
Дощем навшипиньки увійти в ворота
І – пошепки – поплакати в вікно... [9, 23].*

Любов безоглядно руйнує все навколо, провокуючи на гріх, переступ як шлях до свободи. Лірична героїня втрачає контроль над собою (чи свідомо позбавляється його), це виводить її на новий космічний рівень буття:

*«...Десь стугоніло наше божевілля
На істеричних зблисках закаблуків,
Трощились келихи, пісні і долі –
А нам по сонцю прикипіло на устах...» [9, 28].
«Прокохай, продрижи, прокричи
Цю – останню! – хвилину-на-вістрі!» [9, 48].*

Любов мислиться авторкою як смерть себе колишньої, тому прагнучи високого почуття, лірична героїня приречена на «смерть» заради подальшого відродження-оновлення («З невідісланих листів»):

*«– О, якщо ти є справді любов, – прокричу. Прихили мені небо! –
Й тої ж миті червона китайка небес накриває обличчя...» [9, 173].*

Експлуатація образу червоної китайки, якою за українською народною традицією накривали мертвого козака, стверджує любов як шляхетне, високе, лицарське почуття, гідне найвищої плати – життя.

Духовна свобода відкриває в жінці надзвичайну силу, робить її чаклункою, відьмою, яка здатна на все заради заволодіння чоловіком, – ключем до її звільнення («В якомусь світі я була з тобою...»):

*«І це був світ, в якому мала я
...Й немилосердну віру у своє чаклунство:
На сто ладів я обертала землю, і щоразу
Твоя дорога поверталася туди,
Де реготала я, свавільно й хижо,
І толочила власний регіт, мов траву,
Тобі назустріч – чорним ураганом кіс розбитись
На твоїм напнутім, як тятива, плечі» [9, 28].*

Розлука з коханим переживається ліричною героїнею особливо болісно, як втрата джерела життєвої наснаги, повільне вмирання: «...я лишень відчуваю / **вибування твоєї присутності – як витікання із рани / життєдайної вільгости – в холод і пустку, в нікуди» [9, 165]; «всі відстані пахнуть смертю» [9, 166]; «відпускаєш нині, – кажу неживими губами» [9, 194].**

Авторка осмислює амбівалентність любові: це «**підкамінна залежність» [9, 199], яка відкриває шлях до свободи.**

У поезії Забужко вихід на новий духовний буттєвий рівень трактується через феміністичну метафору звільнення від тіла:

*...Розломом – ох! – у листопад
Підлогу й стіни закрутило,
Текуче сяйво проступа
Крізь контур той, що звався тілом! [9, 89];
«Пощади, відпусти з осоруженого, зайвого тіла
Блискавичним надрізом уздовж, на весь зріст розчахни*

*Цю снідаву, мов запряну, церу, як сукню нелюбу –
(Але куплену, й ношену, тим, що – дешева), розбий.
Незугарний кістяк, ніби складений попсуй-майстрами,*

Розпротай із задушного ворка кісток і м'ясив,

Дай зробитись такою, якою сама себе чую, –

Дай польоту – на обшир всієї земної краси,

Дай втілить мою міць, що, як велет, захований в землю» [9, 208].

Лірична героїня О. Забужко переживає внутрішній конфлікт філософського змісту, адже в його основі – відвічна антиномія «душа–тіло». Заперечується тілесність як іманентна якість жінки, тіло трактується як в'язниця духу. Феміністична метафора вивільнення із тіла окреслює передумову розквіту ліричної героїні у творчості. Ця ідея втілюється через експлуатацію міфологічного мотиву української демонології – нічне перетворення потворної вдень старої відьми в молоду красуню («Жіночий портрет із зворотньою перспективою»):

«В ній, зненацька прозорій, неначе в кристальнім гробу,

Висвітляється контур од неї уже незалежний:

Це летючий, тонкий силует в золотому плащі...» [9, 210].

Ці фантастичні метаморфози буквалізують, унаочнюють ідею гармонізації жіночої особистості в процесі творчості.

В інтимній ліриці О. Забужко яскраво виявляється суперечливість жіночої натури, презентована через опозицію «свобода–неволя» в гендерному вимірі. Бажання жінки зберегти духовну суверенність часто замішане на образі на чоловіка, котрий з різних причин (не оцінив, не зрозумів, не зумів...) став чужим:

«Як ти міг! як ти смів! як – зумів відпустити мене

в те, що мало б свободою стати, – а стало полоном?..» [9, 174];

«Це не ваша печаль,

З ким я завтрашній день відкоркую...

Це не вам, безголосим і п'яним од власної злоти,

*Обривати ім'я моє,
по пелюстці, в усіх на виду...» [9, 39].*

Звучать докори, звинувачення чоловіка в зраненості, духовній деформації жінки, спричиненої її «звільненням» із полону любові:

*«Такої свободи, милий,
Не побажаю жодній із тих, що тебе любили» [9, 194].*

Жіноче начало перемагає чоловіче і стає жертвою власної перемоги. Гостра авторська іронія жалить, чоловіка, що не витримав напруги почуттів:

*«Я сама не люблю цієї жінки в свічаді навпроти:
Вертикальна бганка в міжбрів'ї, обвисла лінія рота,
Істеричні сплески завзяття – і довгі, глухі провали
(забуває, про що говорила, коли перервали...) –
Якщо ти від початку її у мені розгледів,*

Чи не краще було в зоопарку любити білих ведмедів » [9, 195].

Беззаперечна влада над чоловіком надає демонічних рис образу жінки, відкриваючи її глибинну сутність. І навіть там, де експлуатується традиційна пігмаліонівська парадигма «чоловік – творець жінки», саме лірична героїня спрямовує коханого на дію («Я згоряю від ніжності – я обличчя твое ліплю...»):

*Сотвори мене з простору, знищи і знов сотвори –
Через губи прозрілі мене переймаючи в себе [9, 33].*

Лірична героїня визнає конституюючу роль чоловіка у формуванні її особистості: «Ви колір дали моїм мислям, а образам тіло...» [9, 87], але далі стверджує своє верховенство у визначенні розвитку подій. Поетична думка робить несподіваний, прекрасний своєю жіночою алогічністю пірует:

«А як там насправді було – то яке кому, Господи, діло!

Важливо – як буде.

А буде – як я напишу» [9, 87].

Любов як руйнація своїх меж і соціальних прокрустових норм – самопізнання – самореалізація – етапи розвитку філософської концепції любові в поезії Забужко.

Потужна енергетика максималістських почуттів в інтимній ліриці Забужко продукує оригінальну взаємодію і кардинальність розв'язання традиційних філософських проблем. Поетеса визначає параметри любові в контексті ключових філософських категорій «свобода», «життя», «смерть»: любов – це шлях до свободи через «смерть» скутої нормами, умовностями особистості задля нового її народження і гармонійного буття.

Яскраво виявлена емоційно-почуттєва домінанта визначає й відповідний комплекс художніх засобів: гіпербола (виражає надзвичайну силу, глобальність почуття, бажання ліричної героїні, її вплив на чоловіка і світ), оксиморон (найчастіше презентує зіткнення протилежностей у процесі народження нової якості особистості) і прийомів: антитеза (відтворює суперечливість почуттів, станів, антиномію «душа – тіло», полярну протилежність жінки і чоловіка), градація (відображає наростання почуття, динаміку його розвитку, етапи самопізнання і перетворення жінки).

Ми розглянули лише один із вимірів філософічності як вияву інтелектуалізму художнього стилю Оксани Забужко. Його подальше вивчення (авторська філософія буття, філософська ідейна багатовимірність і парадоксальність, філософські алюзії і ремінісценції тощо) сприятиме глибинному осягненню самотнього творчого феномену.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Агеєва В. Жіночий простір: Феміністичний дискурс українського модернізму: монографія / В. Агеєва. – К.: Факт, 2003. – 320 с.
2. Анісімова Н. П. «...Все ще можна зіграти інакше...»: театралізований світ навиворіт у поезії Оксани Забужко [Електронний ресурс] / Н. П. Анісімова // Науковий вісник Миколаївського державного

університету імені В. О. Сухомлинського. – 2014. – №4. – С. 7–12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2014_4

3. Біберова Г. Месниця? Зрадниця? Феміністка? Міф про Клітемнестру в поезії Оксани Забужко / Г. Біберова // Слово і Час. – 2006. – №6. – С. 53–63.

4. Біберова Г. Образ Офелії в ліриці Оксани Забужко: гендерний аспект / Г. Біберова // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2004. – Вип. 9. – С. 206–214.

5. Грабович Г. Тексти і маски / Г. Грабович. – К.: Критика, 2005. – 312 с.

6. Грачова Т. Феномен поетичного мислення О. Забужко у контексті постмодерного літературного простору / Т. Грачова // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: [збірник наукових праць / відп. ред. І. В. Сабадош]. – Вип. 16. – М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Держ. вищ. навч. заклад «Ужгородський нац. ун-т». – Ужгород: Говерла, 2011. – С. 84–86.

7. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Т. Гундорова – К.: Критика, 2005. – 264 с.

8. Дорошук Н. П. «Кассандра» Лесі Українки – «Клітемнестра» Оксани Забужко: спроба діалогу / Н. П. Дорошук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; [редкол.: М. В. Моклиця та ін.]. – Луцьк, 2012. – №12(237): Філологічні науки. Літературознавство. – С. 35–40.

9. Забужко О. Вірші: 1980–2013 / О. Забужко. – К.: КОМОРА, 2013. – 304 с.

10. Зборовська Н. Феміністичні роздуми. На карнавалі мертвих поцілунків / Н. Зборовська – Львів: Літопис, 1999. – 336 с.

11. Масенко Л. З позиції сповідування. Ключові мотиви «Польових досліджень з українського сексу» Оксани Забужко / Л. Масенко // Кур'єр Кривбасу. – 1996. – №61–64. – С.75–78.

12. Мислива В. Паратекстуальні елементи у творчості Оксани Забужко /

В. Мислива // Літературознавчі студії / [за ред. П. В. Білоуса]. – Житомир: ЖДУ, 2011. – Випуск 5. – С. 110–117.

13. Мислива В. Шевченківські алузії у творчості Оксани Забужко [Електронний ресурс] / В. Мислива // Волинь – Житомирщина. – 2010. – №21. – С. 97–102. – Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37418/13-Myslyva.pdf?sequence=1>

14. Монахова Н. «Підпорядковане» в українському контексті / Н. Монахова // Сучасність. – 2003. – №4 – С. 124–142.

15. Пашник О. В. Трансцендентність як основа буття в ліриці О. Забужко [Електронний ресурс] / О. В. Пашник // Вісник Запорізького національного університету: Філологічні науки. – 2001. – №4. – Режим доступу: <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/archive/articles/1909.pdf>

16. Тичина П. Г. Десь на дні мого серця: Поезії / П. Г. Тичина; упор. Д. А. Головка. – К.: «Рад. письменник», 1991. – 221 с.

17. Ушкалов Л. Дзеркала Оксани Забужко / Л. Ушкалов // Забужко О. Друга спроба: Вибране / О. Забужко. – 2-е вид., виправл. і доп. – К.: Факт, 2009. – С. 5–17.

18. Філоненко С. Концепція жінки в українській жіночій прозі 90-х років ХХ ст.: Монографія / С. Філоненко. – К., «Аспект-Поліграф», 2006. – 158 с.

19. Чередник Л. А. Трансформація образу Офелії у поезії Оксани Забужко / Л. А. Чередник // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія / [гол. ред. К. В. Балабанов; відп. ред. серії С. В. Безчотнікова]. – Маріуполь: МДУ, 2016. – Вип. 14. – С. 51–58.

20. Шаф О. Лірика Оксани Забужко: альтернативна культурна версія / О. Шаф // Дивослово. – 2015. – №6. – С. 47–52.

21. Шерех-Шевельов Ю. «Позиція відкритої літературної свідомості» / Ю. Шерех-Шевельов // Знак нескінченності: збірка поезій. – К.: Факт, 2002. – 228 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Буряк Олена Федорівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ЦДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: методологія аналізу художнього твору, історія української літератури другої половини ХХ – початку ХХІ століття